

Innst. 94 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen

St.meld. nr. 43 (2008–2009)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet 2008

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Sametinget har levert sin årsmelding til departementet om arbeidet i Sametinget i 2008. Årsmeldingen gjør rede for det politiske arbeidet i Sametinget, de oppgavene som Sametinget skal forvalte, og økonomiske og administrative utfordringer.

I stortingsmeldingen gir Regjeringen en tilbakemelding på de sakene som Sametinget har tatt opp i årsmeldingen for 2008. Den omfatter også en omtale av videreføringen av de saker som er tatt opp i meldingen. Sametingets årsmelding er tatt inn som kapittel 2 i stortingsmeldingen.

Sametingets regnskap for 2008 følger som vedlegg til meldingen.

Regjeringen viser for øvrig til St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken, som ble lagt fram for Stortinget 30. mai 2008.

1.2 Regjeringens arbeid med samepolitiske spørsmål og oppfølging av Sametingets årsmelding

1.2.1 Sametinget

Arbeids- og inkluderingsdepartementet forela Sametinget en skisse til nye budsjettprosedyrer høsten 2008. Skissen ligger etter Sametingets syn for langt unna det forslaget som ble foreslått i arbeidsgrupperapporten Sametingets formelle stilling og

budsjettprosedyrer. Departementet avventer nå Sametingets vurderinger og forslag.

Regjeringen har satt i gang et lovarbeid med sikte på å utarbeide forslag til de lovendringer som er nødvendige for at Sametinget eventuelt skal kunne etableres som et eget rettssubjekt, og for øvrig bringe loven i tråd med dagens praksis. Regjeringen vil ta stilling til spørsmålet om Sametingets rettslige stilling når forslaget foreligger.

I proposisjonen fremgår en oversikt over konsultasjoner i henhold til avtale om konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget i 2008 og frem til 1. mai 2009. Det gjennomføres også faste dialogmøter, og dialog om enkeltsaker, mellom departementer og Sametinget.

1.2.2 Ny valgordning og forberedelser til valg 2009

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.4.

På bakgrunn av vedtatte endringer i samelovens bestemmelser om Sametingets valgordning i Ot.prp. nr. 43 (2007–2008), ble ny forskrift om valg til Sametinget fastsatt ved kongelig resolusjon 19. desember 2008. Valgkretsinnstillingen er endret ved at tidligere 13 kretser er slått sammen og redusert til 7. Mandatfordelingen i Sametinget vil derved samsvare bedre med de avgitte stemmene. Ordningen med utjevningsmandater er fjernet og Sametinget har således igjen 39 mandater. En sentral regelendring er innføringen av et skille mellom kommuner som har 30 personer eller flere og de som har færre enn 30 innført i Sametingets valgmannstall. I kommuner med færre enn 30 manntallsførte har velgere kun adgang til å avgi forhåndsstemme til sametingsvalget.

Etter forslag i Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) er det gjort endringer i valgloven og kommuneloven. Flere

av endringene i valgloven har betydning også for gjennomføring av sametingsvalg.

I meldingen redegjøres det også for bevilgninger i forbindelse med Sametingsvalget i 2009.

1.2.3 Likestilling og antidiskriminering

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.5.

Barne- og likestillingsdepartementet anser det som viktig at Sametinget i 2008 vedtok sin handlingsplan for likestilling 2009–2013, og at handlingsplanen også omtaler seksuell orientering og vold i nære relasjoner. Hele diskrimineringsfeltet er også en samisk utfordring og det er derfor positivt at Sametinget integrerer likestillings- og antidiskrimineringsarbeidet i sin virksomhet.

Barne- og likestillingsdepartementet forpliktet seg i St.meld. nr. 28 (2007–2008) til å gi faglig og økonomisk støtte til Sametinget for å følge opp handlingsplanen for likestilling.

Barne- og likestillingsdepartementets handlingsplan fra 2008 for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering som har flere tiltak for å hindre diskriminering av samer. Sametinget vil være en samarbeidspartner i arbeidet med oppfølging av planen.

1.2.4 Samisk statistikk

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.6.

Rapport fra Faglig analysegruppe for samisk statistikk legges til grunn for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Analysegruppen anbefaler blant annet at det gjøres en utredning om muligheter for å lage samisk individbasert statistikk og at det i denne sammenheng vurderes muligheter for tilgang til aktuelle datakilder, for eksempel bruk av Sametingets valgmannstall.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil årlig sette av midler til produksjon av samisk statistisk årbok og til Faglig analysegruppe.

1.2.5 Det samiske samarbeidet

Ministrene ansvarlig for samiske saker i Finland, Sverige og Norge og sametingspresidentene i respektive land, etablerte i 2000 et fast samarbeid for regelmessig orientering, drøfting og behandling av samiske spørsmål av felles interesse.

Regjeringen anser sametingenes parlamentariske samarbeidsorgan, Samisk parlamentarisk råd, som et viktig organ for det nordiske samarbeidet om samiske saker og et organ som har betydning i internasjonale sammenhenger for et styrket samarbeid urfolk i mellom, og mellom urfolk og andre aktører.

Regjeringene og sametingene er enige om å videreføre prosessen og arbeidet med utkastet til en nor-

disk samekonvensjon under det nordiske samarbeidets norske formannskapittel i 2009.

1.2.6 Regionalpolitikk

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.8.2.

Kommunal- og regionaldepartementet la våren 2009 fram St.meld. nr. 25 (2008–2009) Lokal vekstkraft og framdriftstru. Om distrikts- og regionalpolitikken. Det er viktig for Regjeringen å gi folk i hele landet reel frihet til å bosette seg der en ønsker. Et mål med meldingen er å utvide handlingsrommet for kommuner og lokalsamfunn slik at den lokale vekstkraften kan utnyttes.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har startet samtaler med KS og Sametinget om kommunenes arbeid med samiske spørsmål. Målsetningen er bl.a. å drøfte behov for og utfordringer knyttet til et nærmere samarbeid om kommunenes arbeid på dette feltet.

Det er Regjeringens målsetning at samisk innflytelse og medbestemmelse ikke skal svekkes på de saksområdene som overføres fra staten til folkevalgt regionalt nivå i forbindelse med forvaltningsreformen.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil behandle spørsmålet om en eventuell lovfesting av konsultasjonsplikten både for statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter i sammenheng med Samerettsutvalgets forslag om en ny lov om saksbehandling og konsultasjoner.

Som en oppfølging av konsultasjonene om forvaltningsreformen er det startet konsultasjoner mellom Sametinget og Nærings- og handelsdepartementet om utformingen av vedtekter for Innovasjon Norge. Det vises også til punkt 3.16.1 Fiskeri.

Det forventes for øvrig at fylkeskommunene følger opp sine forpliktelser overfor samiske interesser i alle de oppgaver fylkeskommunene utfører.

1.2.7 Internasjonal politikk

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.9.

Norge avga i 2008 sin fjerde statsrapportering på ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk. Rapporten inneholder en beskrivelse av en rekke forhold som har hatt betydning for utviklingen av samepolitikken i perioden 2003 til 2008, herunder Avtalen om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, og finnmarksloven.

Regjeringen la fram "Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi" i mars 2009. Ett av de sju overordnede målene er å bidra til å trygge urfolkenes livsgrunnlag, næringer, historie og kultur i nordområdene. I satsingen framover vil Regjeringen legge til rette for at urfolk selv har vilkår for å delta i prosessene og kan nyttiggjøre

seg de muligheter framtidig utvikling i nord kan gi. Blant tiltakene innen urfolksområdet er:

Etablering av et grenseoverskridende kunnskapsprogram for dokumentasjon av samisk tradisjonskunnskap i et nordområdeperspektiv, utvikling av digital infrastruktur for små urfolksspråk, etablering av et urfolksprogram for kulturbasert næringsutvikling, utvikling av etiske retningslinjer som ulike aktører må ta hensyn til i forhold til urfolk ved økonomisk virksomhet i nordområdene og realisering av et samisk utrednings- og kompetansesenter på Kola i Russland. Det vil bli lagt vekt på formidling av urfolks og andre folks kulturer og tradisjoner på tvers av landegrensene.

Utenriksdepartementet og Sametinget har drøftet inngåelse av en avtale vedrørende rammetilskudd til Sametingets internasjonale arbeid.

Representanter for Sametinget har også i 2008 vært invitert og deltatt på arbeidsgruppemøter og andre møter relatert til Arktisk Råd etter eget ønske. Det har vært stilt midler til disposisjon til samisk representasjon der de har ønsket å delta.

1.2.8 Areal- og miljøpolitikk

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.10.

1.2.8.1 NATURMANGFOLDLOVEN

Forslaget til ny naturmangfoldlov ble lagt frem i april 2009 (Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)).

En ny naturmangfoldslov og praktiseringen av den er av betydning for hvordan samiske interesser og rettigheter blir ivaretatt i Norge. Grunnloven § 110 a og internasjonale avtaler forplikter i særlig grad statlige myndigheter til å gjøre hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv til gjenstand for særskilt behandling og vurdering i forvaltning gjennom bærekraftig bruk og vern av natur. De samiske interessene må derfor komme frem i beslutningsprosessene etter loven, og hensynene må tillegges en slik vekt ved avveiningen at samisk kultur, innenfor rammen av en bærekraftig bruk, bevarer, og ikke trues.

Departementet har gjennomført konsultasjoner med Sametinget om de problemstillinger og temaer i lovforslaget som berører samiske interesser. Det er fra departementets side gjort tilføyelser, endringer og justeringer i lov- og proposisjonstekst for å imøtekomme Sametingets posisjoner.

Sametinget behandlet utkastet til lovforslag i november 2008 og sluttet seg til sametingsrådets forslag til innstilling om å gi sitt samtykke til ny naturmangfoldlov.

1.2.8.2 NY MINERALLOV

Nærings- og handelsdepartementet fremmet Ot.prp. nr. 43 (2008–2009) Om lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven) for Stortinget 20. mars 2009.

Sammenlignet med i dag styrkes urfolksinteressene i den nye loven. Det lovfestet at det ved mineralvirksomhet skal tas hensyn til naturgrunnlaget for samisk kultur. I Finnmark gis det nye regler for varsling og lengre frister direkte til dem som driver med rein. Samtidig utvides plikten til å kartlegge samiske interesser før undersøkelse etter mineraler. Nye saksbehandlingsregler sørger for at det skal legges vekt på samiske interesser ved behandling av søknader om ekspropriasjon og driftskonsesjon. Tilsvarende vil de eksisterende saksbehandlingsreglene ved behandling av søknader om undersøkelses- og utvinningstillatelse bli videreført fra bergverksloven.

For områdene utenfor Finnmark er det regler i det nye lovforslaget som vil ivareta samiske grunneiere eller samiske brukergrupper, som for eksempel rein-driften.

Departementet har hatt konsultasjoner med Sametinget om forslag til ny minerallov.

Departementet vil understreke at det ikke medfører riktighet at Regjeringen før konsultasjonene startet ga uttrykk for at den hadde avklart sitt syn på hvordan samiske rettigheter og interesser skulle behandles i loven. Det har vært reelle konsultasjoner og også regjeringsbehandlinger underveis i konsultasjonene. Standpunktene med faglig begrunnelse har vært tydelig formidlet, også på punkter det har vært uenighet om.

Departementet mener det ikke er grunnlag for å gjenåpne konsultasjonene og viser til at de ble avsluttet fordi det ikke var utsikt til å oppnå enighet mellom Regjeringen og Sametinget.

Departementet har også avholdt konsultasjoner med Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). NRL ønsker en ny minerallov nå, men vil ha med en regulering av samiske interesser ved mineralvirksomhet i områdene utenfor Finnmark. Med unntak av dette punktet er det enighet mellom departementet og NRL om lovforslaget.

1.2.8.3 ROVVILTFORVALTNING

Sametinget mener at rovviltforskriften ikke i tilstrekkelig grad ivaretar samiske interesser. Miljøverndepartementet er i dialog med Sametinget om dette. Miljøverndepartementet mener det er viktig å ha en best mulig oversikt over rovviltbestandene, herunder årlige ynglinger for de enkelte artene, jf. Stortingets bestandsmål for rovvilt. Bestandsovervåkingen av rovvilt er høyt prioritert, og innsatsen er derfor betydelig styrket de senere år.

Det ytes full erstatning for tap av tamrein til rovvilt etter årlig fastsatte satser. Erstatningen dekker i tillegg til verdien av dyret også biprodukter. I tillegg ytes det erstatning for følgekostnader knyttet til det enkelte dyr. Det kan også gis erstatning for dokumenterte omkostninger, ulemper og følgeskader.

Miljøverndepartementet mener i likhet med Sametinget at det er viktig å arbeide for at tapstallene reduseres. Bevilgningene til forebyggende og konfliktdempende tiltak er derfor økt betraktelig de senere år, og i 2009 er det satt av 80,5 mill. kroner til slike tiltak. Innenfor rammene av rovviltforliket er det imidlertid ikke aktuelt å foreta endringer i bestandsmålene for de ulike artene.

1.2.8.4 VASSDRAGS- OG ENERGISAKER, VINDKRAFT

Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Sametinget undertegnet 31. mars 2009 en samarbeidsavtale om konsultasjoner ved konsesjonssaker i samiske områder. Det er rundt 260 konsesjonssaker til behandling i samiske områder, og avtalen er kommet på plass for å sikre at konsultasjoner skjer på en god måte.

Sametinget kan kreve konsultasjoner om et tiltak, dersom tiltaket vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

1.2.9 Kulturminnevern

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.11.

Miljøverndepartementet viser til at Sametinget etter forskrift om faglig og geografisk ansvarsfordeling etter kulturminneloven har hele landet som forvaltningsområde for så vidt avgrenset til samiske kulturminner. For øvrig avventer endelig forslag til permanent ordning for forvaltning av samiske kulturminner til etter at Samerettsutvalgets innstilling er behandlet.

Departementet anser at det er positivt at det arbeides for å få på plass en forvaltningsplan for Skoltebyen og ønsker at det rapporteres på dette arbeidet.

Det er i første rekke Riksantikvaren som vil være Sametingets kontaktpunkt i det videre arbeidet med oppfølging av fornyelse av oppføringen av Ceavcca-gadgi/Mortensnes på tentativ liste til UNESCOs verdensarvliste.

I tildelingsbrevet til Riksantikvaren for 2009 er det gitt i oppgave å avklare kriteriene for samiske bygninger som kommer inn under bestemmelsene i kulturminneloven. Sametinget vil bli trukket inn i dette arbeidet.

1.2.10 Kultur

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.12.

Sametinget forvalter en rammebevilgning til kulturformål under statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Bevilgningen skal dekke følgende formål: samiske musikkfestivaler, samiske kunstnerstipend og stipendkomitévederlag, utstillingsvederlag til samiske kunstinstusjoner, Beaivvás Sámi Teáhter, stedsnavnstjenesten og oppfølging av samisk språklov, samisk spesialbibliotek (fra 2008: Sametingets bibliotek), mobil bibliotekjeneste og samiske museer.

Bevilgningen til samiske kulturformål under kap. 320 post 53 er i 2009 på nær 62 mill. kroner, en økning på 8,5 mill. kroner fra året før. Til sammen er bevilgningen på denne posten økt med 29,4 mill. kroner under sittende regjering. Formålet med økningen er å bedre Sametingets mulighet til å drive en aktiv kulturpolitikk, i tråd med intensjonene i Soria Moria-erklæringen og Kulturløftet. Regjeringen har merket seg at Sametinget har varslet særlige behov på museumsfeltet.

Stortinget vedtok i 2008 at Riddu Riddu skal ha status som knutepunktfestival.

Sametinget stiller seg positiv til Regjeringens forslag om at en som hovedregel bør ta i bruk husleieordninger i statlig finansiering av nye kulturbygg som prioriteres av Sametinget, og at Sametinget får alt ansvar for å prioritere mellom aktuelle byggeprosjekter. Kultur- og kirke departementet vil invitere Sametinget til konsultasjoner før husleieordningen eventuelt innføres.

Kultur- og kirke departementet bevilger over statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 73 Nasjonale kulturbygg tilskudd til bygninger og lokaler for institusjoner og tiltak som har en nasjonal oppgave, en landsomfattende funksjon eller en viktig landsdelsfunksjon.

Saemien Sijte har musealt ansvar for den sørsamiske kulturen. I den forbindelse har institusjonen behov for utvidelse av lokalene med bl.a. en ny permanent utstilling. Kultur- og kirke departementet har gitt Statsbygg i oppdrag å utarbeide forprosjekt med kostnadsramme, finansieringsplan og framdriftsplan på bakgrunn av et romprogram på netto 1 449 kvm., som omfatter funksjoner for Saemien Sijte og som Kultur- og kirke departementet kan gi husleietilskudd til.

Kultur- og kirke departementet har ingen kommentarer til Sametingets omtale av mediefeltet.

Regjeringen legger til grunn at samiske dagsaviser vil kunne ha en langt bedre funksjon som informasjonskilde og debattfora i det samiske samfunnet enn fädagersaviser. Pressestøtten til de samiske avisene, som tildeles over kap. 335 post 75 på Kultur- og kirke departementets budsjett, ble derfor økt med 5 mill. kroner i 2008 og ytterligere 2,8 mill. kroner i 2009 for å legge til rette for etablering av dagsaviser.

Som følge av budsjettøkningen og sammenslåingen av de samiskspråklige avisene *Min Áigi* og *Ássu* ble forskriftene for tildeling av pressestøtten til de samiske avisene endret i 2008. Den nye avisen *Avvir* utkommer 5 ganger pr. uke fra august 2008.

På bakgrunn av konsultasjoner med Sametinget i forbindelse med forskriftsendringen har departementet satt i gang en utredning av hvordan tilskuddsordningen i større grad kan stimulere til bruk av alle de samiske skriftspråkene. I denne sammenheng vil departementet også vurdere behovet for ordninger med tilskudd til etablering av avistilbud på samiske språk.

Bygget til Østsamisk Museum i Neiden sto ferdig i desember 2008 og er nå klart til å bli tatt i bruk. Arbeidet med utstillingene er igangsatt og museet vil åpne for publikum når utstillingene er på plass.

Sametinget besluttet i januar 2009 å samle de samiske museene i Tana og Varanger i den nye stiftelsen Tana og Varanger museumsida. Regjeringen har i revidert nasjonalbudsjett (St.prp. nr. 67 (2008–2009)) foreslått at stiftelsen vederlagsfritt får overdratt eiendomsretten fra Statsbygg til museumsbygningen som er oppført i Sør-Varanger kommune.

1.2.11 Samiske språk

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.13.

Regjeringens handlingsplan for samiske språk ble lagt frem mai 2009. Handlingsplanen er utarbeidet i dialog med Sametinget. Samiskspråklige miljøer, kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn har kommet med innspill til handlingsplanen. Handlingsplanen vil ha en virketid på 5 år. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil koordinere oppfølgingen av mål og tiltak i handlingsplanen underveis i planperioden. Arbeidet vil skje i konsultasjon med Sametinget.

Regjeringen vil med handlingsplanen legge grunnlaget for en sterkere innsats for de samiske språkene på ulike samfunnsområder – særlig innenfor opplæring, utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting, samt bruk og synliggjøring av samisk i offentlig sammenheng.

Målsettingen med handlingsplanen er å legge grunnlag for en trygg fremtid for de samiske språkene nord-, lule- og sørsamisk. Et viktig mål er å få flere samiske språkbrukere.

Regjeringen har i Revidert nasjonalbudsjett for 2009 foreslått at Sametingets budsjett økes med 1 mill. kroner slik at Lavangen kommune vil kunne innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk fra 1. oktober 2009. I og med innføringen av Tysfjord kommune og Snåsa kommune omfatter forvaltningsområdet for samelovens språkregler nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med berørte fagdepartementer og i konsultasjoner med Sametinget sette i gang et arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler og vurdere behov for en eventuell revisjon.

Undersøkelser om samisk språk foretatt av Sametinget i 2000, 2004 og 2008 samt evalueringen av samelovens språkregler av 2007, har avdekket at de fleste offentlige organer som omfattes av samelovens språkregler ikke oppfyller lovens krav fullt ut i forhold til retten til bruk av samisk i kontakt med offentlige organer i forvaltningsområdet for samisk språk. Undersøkelsene viser også at det har vært lite endring over tid. Departementet vil derfor i gjennomgangen av samelovens språkregler også vurdere spørsmålet om tilsyn med hvordan kommunene og fylkeskommunene følger opp språkbestemmelsene i sameloven.

1.2.12 Barnehage

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.14.

Det gjennomføres fra 2008 to årlige administrative samarbeidsmøter mellom Kunnskapsdepartementet og Sametinget om utfordringer og tiltak i den samiske barnehagesektoren.

Det er en stor utfordring å rekruttere barnehagepersonale med samiskspråklig kompetanse.

Samisk høgskole, Sametinget, KS Finnmark, Høgskolen i Finnmark og fylkesmannen i Finnmark har igangsatt en rekrutteringskampanje for å rekruttere flere studenter til de to lærerhøgskolene i fylket ("Drømmejobben/Gollevirgi"). Kampanjen støttes økonomisk av Kunnskapsdepartementet.

1.2.13 Grunnopplæring

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.15.

I 2008 la Kunnskapsdepartementet stor vekt på at det skulle legges til rette for raskere og bedre utvikling av samiske læremidler. Kunnskapsdepartementet og Sametinget har avklart ansvarsforholdene for samiske læremidler. Dette ansvaret forblir hos Sametinget. Gjennom møter med involverte parter har en drøftet mulighetene for å øke utvikling og produksjon, samt oversetting av norske læremidler til samisk. Arbeidet videreføres i 2009 bl.a. ved at det nedsettes en arbeidsgruppe under regi av Sametinget, for å tilrettelegge den videre utviklingen på feltet.

Kunnskapsdepartementet har i tildelingsbrevet til Utdanningsdirektoratet for 2009 bedt om at det gjennomføres tilsyn med samiske elevers rettigheter, herunder tilgangen på samiske læremidler.

I konsultasjonen i juni 2008 ble det avtalt at Sametinget skulle utrede forvaltningsansvaret for de samiske videregående skolene, mens Kunnskapsde-

partementet følger opp de øvrige delene av rapporten av arbeidsgruppa om de statlige samiske videregående skolene. I forbindelse med timetallsutvidelsen i grunnskolen kom en fram til fordeling av timene. Kunnskapsdepartementet skal også vurdere egen læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk.

1.2.14 Tradisjonell kunnskap

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.16.

Regjeringen har bevilget midler til en satsing på samisk tradisjonell kunnskap. Det ble i 2008 bevilget 1,3 mill. kroner, og i 2009 1,3 mill. kroner. Midlene er i sin helhet tildelt Samisk høgskole, til pilotprosjektet "Arbediehtu" – kartlegging, bevaring og bruk av samisk tradisjonell kunnskap. Pilotprosjektet er planlagt å gå over tre år. Sametinget gir også midler til prosjekter som ivaretar tradisjonell kunnskap fra Samefolkets fond.

1.2.15 Næring

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.17.

Fiskeri- og kystdepartementet har i 2008 gjennomført flere konsultasjoner med Sametinget, herunder om forvaltningsreformen og overføringer av oppgaver i marin sektor til fylkeskommunene, samt om reviderte fiskeripolitiske retningslinjer og om forvaltning av kongekrabbe. I tillegg er det avviklet en rekke informasjonsmøter.

Kystfiskeutvalget for Finnmark ble nedsatt 30. juni 2006. Utvalgets innstilling, NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark ble avgitt fiskeri- og kystministeren i Vestertana den 18. februar 2008. Innstillingen ble sendt på bred høring med høringsfrist satt til 1. desember 2008.

Reindriften står overfor en rekke utfordringer i arbeidet mot målene om en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig næring. Landbruks- og matdepartementet legger vekt på å kunne styrke den positive utviklingen i reindriftsnæringen, bl.a. gjennom å videreføre og videreutvikle reindriftsavtalens ordninger som stimulerer til økt verdiskaping. Ved siste reindriftsavtale ble det innført en prøveordning i Vest-Finnmark reinbeiteområde der ordningen med tidligslaktetilskuddet og kalveslaktetilskuddet blir erstattet av et tilskudd med vilkår om at mottakeren skal oppfylle et bestemt slakte- og produksjonskrav.

Reindriftsloven som ble vedtatt i 2007 innbar en betydelig omlegging i forhold til tidligere lovgivning overfor reindriftsnæringen. Loven vektlegger på en helt annen måte et indre selvstyre for næringen bl.a. ved at siidaene og reinbeitedistriktene har hovedansvaret for utforming av bestemmelser om ressursforvaltningen. Myndighetene har på forskjellige måter

lagt og vil legge til rette for en god prosess for at lovens bestemmelser skal fungere etter intensjonen.

Landbruks- og matdepartementet har bl.a. i oppfølgingen av arbeidet etter ny planlov, sett det som viktig at det også blir utarbeidet kart med en verdiklassifisering av reinbeiteområdene. Hensikten er på en bedre måte å kunne synliggjøre områdene hvor næringen har særlige beite- og bruksinteresser. Slike kart vil være mer anvendelige bl.a. i sammenheng med den kommunale planleggingen. En arbeidsgruppe har vurdert og lagt fram forslag til metode for slik klassifisering. Arbeidet følges nå opp i forvaltningen, og gjennomføring av en verdiklassifisering av reinbeiteområdene er en av oppgavene som har høyest prioritet i de neste årene.

Landbruks- og matdepartementet har iverksatt et prosjekt for å styrke det interdepartementale samarbeidet om å ivareta reindriftsinteressene i arealsammenheng.

Forhandlingene med Sverige om en ny reinbeitekonvensjon ble tatt opp igjen i desember 2005 etter at de to land var blitt enige om et nytt felles mandat for videre forhandlinger. Forhandlingsresultatet er overlevert til regjeringene i de to land for videre oppfølging. Regjeringen vil komme tilbake til denne saken overfor Stortinget med en proposisjon om samtykke til ratifikasjon. En ny konvensjon vil mest sannsynlig tre i kraft i løpet av 2010.

Landbruks- og matdepartementet legger vekt på gode konsultasjonsprosesser i forhold til Sametinget og reindriftsnæringen. Aktuelle saker hvor det blir gjennomført konsultasjoner med Sametinget og Norske Reindriftssamers Landsforbund er bl.a. i forbindelse med behandlingen av ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon.

Regjeringen er innstilt på å imøtekomme Sametingets ønske om en fortsatt utvikling av verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og reiseliv. Sametingets budsjetttramme er i denne sammenheng økt med 2 mill. kroner til 8,5 mill. kroner for 2009.

1.2.16 Barnevern

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.18.1.

Utdanningstilbudet "Barnevern i et minoritetsperspektiv" startet opp høsten 2008. Videreutdanningen tilbys ved høgskolene i Finnmark, Oslo, Lillehammer og Telemark. Det samiske perspektivet er tungt inne i utdanningen, i fellesopplegget og særlig ved Høgskolen i Finnmark.

Regjeringen vil ved utviklingen av barnehusene legge vekt på å styrke kompetansen både når det gjelder samisk språk- og kulturkompetanse, og kompetanse på kulturelle minoritetsområder ellers.

1.2.17 Arbeids- og velferdsetaten

Det vises til Sametingets årsmelding kapittel 2.18.5.

Tilbudet overfor de samiske brukere av arbeids- og velferdsforvaltningens tjenester utvides i 2009. I første omgang vil man tilby hovedbrosjyrer, plakater, og den mest sentrale ytelsesinformasjonen på www.nav.no på samisk.

Ved etableringen av nye Nav-kontor i kommuner med samisk befolkning, skal behovet for kompetanse i samisk språk og kultur vurderes særskilt.

Arbeids- og velferdsetaten skal videre gjennomføre lokale brukerundersøkelser i samiske forvaltningsområder. Resultatene fra brukerundersøkelsene skal danne grunnlag for utviklingen av kvaliteten på tjenestetilbudet i etaten.

Arbeids- og velferdsetaten skal ha gjennomgått egne lover og forskrifter for å fastslå hvilke lover som i henhold til samelovens § 3-2 er relevant å oversette til samisk. Virksomheten oppfordres til kontinuerlig å oversette forskrifter og kunngjøringer i tråd med bestemmelsene, samt publisere oversatte forskrifter og kunngjøringer. Etaten skal arbeide for å ha den mest etterspurte informasjonen på www.nav.no om etatens ytelser og brukernes rettigheter, tilgjengelig på samisk.

Arbeids- og velferdsetaten skal rapportere tertialvis om oppfølging av samelovens språkregler og bruk av samisk språk, herunder om status for oversetting av lover, forskrifter, skjema og øvrig informasjon.

2. Komiteens merknader

2.1 Innledning

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Håkon Haugli, Hilde Magnusson Lydvo, Ingalill Olsen og Eirik Sivertsen, fra Høyre, Trond Helleland og Michael Tetzschner, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Heikki Holmås, fra Senterpartiet, Ola Borten Moe, fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har den samme rett til og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samene er et urfolk som har et folkerettslig krav på et særlig kulturvern. Flertallet viser til at Sametinget er etablert gjennom sameloven for å etterleve Grunnloven § 110 a. Dette gir Sametinget en særstilling som folkevalgt organ med stor frihet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Gjermund Hagesæter, Per-Willy Amundsen og Åge Starheim, viser til at enhver etnisk same med norsk statsborgerskap har de samme grunnleggende demokratiske og politiske rettigheter i det norske samfunn som enhver annen norsk statsborger.

Disse medlemmer tar sterk avstand fra at kulturell bakgrunn avgjør stemmerett og valgbarhet i sametingsvalg, og viser til Fremskrittspartiets grunnleggende menneskesyn om respekt for enkeltindividet uavhengig av kulturell bakgrunn, etnisk opprinnelse, religion, politisk ståsted og nasjonal tilhørighet. Disse medlemmer mener at et politisk system bygd på kulturell eller etnisk tilhørighet er helt uakseptabelt, og at dette skaper grobunn for konflikter.

Disse medlemmer påpeker at det å gi samene demokratiske tilleggrettigheter skaper en farlig presedens, fordi samene ikke er i nærheten av å være den største minoriteten i Norge. Særlig i Osloområdet finnes det mange grupper som, over tid, kan gjøre krav på de samme rettighetene som Stortinget har gitt samene.

Disse medlemmer viser til at grunnlaget for Sametinget er Samerettsutvalget, som ble oppnevnt ved Kronprinsregentens resolusjon 10. oktober 1980 som et ledd i arbeidet for å skape forsoning etter konflikten om Alta-vassdraget. Prosessene som senere har gitt samer en rekke særrettigheter ble med andre ord satt i gang for å skape innenrikspolitisk ro, og ikke nødvendigvis for å styrke urfolks rettigheter eller leve opp til internasjonale konvensjoner.

Disse medlemmer vil ikke ta stilling til enkeltkapitler i St.meld. nr. 43 (2008–2009) ettersom disse medlemmer foreslår å avvikle Sametinget, og viser i denne forbindelse til sitt alternative statsbudsjett med tilhørende merknader, i Innst. 16 S (2009–2010), jf. Prop. 1 S (2009–2010) og Prop. 1 S Tillegg 3 (2009–2010).

2.2 Sametinget

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg at det ikke er oppnådd enighet om nye budsjettprosedyrer mellom Regjeringen og Sametinget, og at Sametinget overfor Arbeids- og inkluderingsdepartementet har signalisert behov for mer tid til å vurdere foreliggende skisse og eventuelt foreslå alternative budsjettmodeller. Flertallet vil peke på behovet for en avklaring om budsjettprosedurene mellom Regjeringen og Sametinget.

2.3 Samisk statistikk

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg at Sametinget arbeider for å sikre at produksjonen av samisk relatert statistikk institusjonaliseres og blir en fast etablert virksomhet. Flertallet viser til protokollen fra det halvårlige konsultasjonsmøtet mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sametinget 11. august 2009, der departementet er innstilt på å bidra til videre finansiering, slik at arbeidet med samisk statistikk videreføres. Samisk statistikk vil etter flertallets oppfatning styrke mulighetene for å kunne finne gode tiltak for å løse de utfordringene det samiske samfunnet står overfor.

2.4 Ny minerallov

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg at konsultasjonene om

den nye mineralloven har vært krevende og at Sametingets plenum ikke ga samtykke til lovforslaget. Flertallet viser til Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009–2013, hvor det klart kommer fram at man vil forholde seg til mineralloven slik den er vedtatt. Det vises også til Sametingsrådets betraktninger om behovet for langsiktig lokal verdiskaping og ivaretagelse av samiske interesser.

Flertallet er enig i at lokal medvirkning i prosesser og å sikre langsiktig lokal verdiskaping er en forutsetning for mineralvirksomhet.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

St.meld. nr. 43 (2008–2009) – om Sametingets virksomhet 2008 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 7. desember 2009

Heikki Holmås

leder

Eirik Sivertsen

ordfører

Árvalus 94 S

(2009–2010)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

St.dieđ. nr. 43 (2008–2009)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2008' doaimma birra

Stuorradiggái

1. Čoahkkáigeassu

1.1 Álggahus

Sámediggi lea ovddidan jahkedieđáhusas Sámedikki 2008' barggu birra departementii. Jahkedieđáhus čilge Sámedikki politihkalaš bargguid, doaimmaid maid Sámediggi galgá hálldašit, ja ekonomalaš ja hálldahuslaš hástalusaid.

Stuorradiggedieđáhusas Ráđdehus dieđiha áššiid maid Sámediggi lea namuhan 2008' jahkedieđáhusastis. Dat fáttmasta maiddái dieđuid das mo áššit mat dieđáhusas namuhuvvojit, galget čuovvovuvvot. Sámedikki jahkedieđáhus lea váldon dán stuorradiggedieđáhusa 2. kapihttaliin.

Sámedikki 2008' rehketoallu čuovvu dieđáhusa mielddusin.

Ráđdehus čujuha muđui St.dieđ. nr. 28 (2007–2008) Sámeapolitihka birra, mii ovddiduvvui Stuorradiggái miessemánu 30. beaivvi 2008.

1.2 Ráđdehusa bargu sámeapolitihkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvovoleapmi

1.2.1 Sámediggi

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta ovddiidii 2008' čavčča Sámediggái árvalusa ođđa bušeahttaprosedyraide. Árvalus lea Sámedikki mielas bearehaga gáidan evttohusas mii ovdanboahhtá bargojoavkku raporttas Sámedikki formálalaš sajádat ja bušeahttaprosedyrat. Departemeanta vuordá dál Sámedikki árvoštallamiid ja evttohusaid.

Ráđdehus lea álggahan láhkabarggu man ulbmil lea árvalit láhkarievdadusaid mat lea dárbbaslaččat jus dahje go Sámedikki galggašii sáhttit ásahit sierra riektesubjektan, ja muđui heivehit lága dálá dillái. Ráđdehus áigu meannudit Sámedikki rievttálaš sajádaga go árvalus lea gárvvis.

Proposišuvnnas leat dieđut ráđđádallamiin čadahuvvon ráđđádallansoahpamuša vuodul gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki 2008:s gitta miessemánu 1. beaivvi 2009 rádjái. Gaskal departemeanta ja Sámedikki čadahuvvojit maiddai bistevaš ságastallančoahkkimat, ja ságastallamat ovttaskas áššiid birra.

1.2.2 Ođđa váлгаortnet ja ráhkkanepmi 2009' válggaide

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.4.

Mearriduvvon rievdadusaid vuodul sámelága mearrádusain Sámedikki váлгаortnega birra Od.prp. nr. 43 (2007–2008) mearriduvvui ođđa lánkaásahus Sámedikki válggaid ektui juovlamánu 19. beaivvi 2008 gonagaslaš resolušuvnnas. Válgabiirejuohku lea rievdaduvvon nu ahte ovdeš 13 biire ovttahttojuvvojedje 7 biirii. Dáinna lágiin lea buoret oktavuohta Sámedikki áirrasjuogu ja ovddiduvvon jienaid gaskkas. Dássenáirrasortnet lea heaittihuvvon, ja Sámedikkis leat fas 39 áirasa. Guovddáš njuolggadusrievdadus lea go dál earuhat gielddaid main leat unnit go dahje eanet go 30 čáliuvvon olbmo Sámedikki jienastuslohkui. Gielddain main leat vuollil 30 jienastuslogus, lea jienasteddjiin vejolašvuolta dušše ovdagihtii jienastit sámediggeválgas.

Od.prp. nr. 37 (2008–2009) evttohusa mielde leat válgaláhka ja gielaláhka rievdaduvvon. Mánnga rievdadusat válgalágas váikkuhit maiddái sámediggeválgga čađaheapmái.

Diedáhusas válldahallojit maiddá juolludeamit 2009' sámediggeválgga oktavuodas.

1.2.3 *Dásseárvu ja vealahaneastadeapmi*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediédáhussii kapihttal 2.5.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta mielas lea dehálaš ahte Sámediggi jagis 2008 mearridii 2009–2013 dásseárvvu doaibmaplána, ja ahte doaibmaplána maiddá mainnaša seksuála soju ja veahkaválddi lagaš gaskavuodain. Olles vealahansuorgi lea maiddá hástalussan sámi servodahkii ja leage danin posiitiiva ahte Sámediggi lea ovttaiduhttán dásseárvo- ja vealahaneastadanbarggu iežas doibmii.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta leat geatnegahtton St.dieđ. nr. 28 (2007–2008) mielde fállat fágalaš ja ekonomalaš doarjaga Sámediggái dásseárvvu doaibmaplána čuovvoleami oktavuodas.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta 2008' doaibmaplána ovddidit dásseárvvu ja eastadit čearddalaš vealaheami leat mánaga doaibmabiju mat galget eastadit sápmelaččaid vealaheami. Sámediggi áigu leat ovttasbargoguoibmi plána čuovvolanbargus.

1.2.4 *Sámi statistihka*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediédáhussii kapihttal 2.6.

Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku raporta lea vuodđun ráđđádallamiidda gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki.

Guorahallanjoavku rávve earret eará suokkardallat vejolašvuoda ásaht sámi oktagasvuodustuvvon statistihka, ja ahte dan oktavuodas árvvoštallo vejolašvuoda geavahit eará diehtogálduid, ovdamearkka dihtii Sámedikki jienastuslogu.

Bargo- ja searvadahttindepartemeantta áigu jahkásaččat várret ruđa sámi statistihka jahkegirjji buvttadeapmái ja fágalaš guorahallanjovkui.

1.2.5 *Sámi ovttasbargu*

Ministarat geat ovddasvástidit sámi áššiid Suomas, Ruoŋas ja Norggas ja guhtege riikka sámediggepresideanttat, ásahtedje jagis 2000 bistevaš ovttasbarggu vai virolaččat sáhttet diedihit, ráđđádallat ja giedáhallat sámi áššiid mat leat buohkaid beroštupmin.

Ráđdehus atná sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoásahusa, Sámi parlamentáralaš ráđi, dehálaš ásahtedje davviriikkalaš ovttasbarggus sámi áššiid birra ja dehálaš ja mearkkašahtti ásahtedje riikkaidgaskasaš oktavuodain ja álgoálbmogiid ovttasbarggu ja álgoálbmogiid ja eará oasálaččaid nannemis.

Ráđdehusat ja sámedikkat leat soahpan joatkit proseassa ja barggu davviriikkaid sámekonvenšuvnna evttohusain davviriikkaid ovttasbarggu norgga 2009' ovdagotti oktavuodas.

1.2.6 *Guovlopolitihka*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediédáhussii kapihttal 2.8.2.

Gielda- ja guovlodepartemeantta ovddidii 2009' giđa St.dieđ. nr. 25 (2008–2009) báikkálaš ahtanuššanfápmu ja boahhteáiggedoavva. Bire- ja guovlopolitihka birra. Ráđdehussii lea dehálaš addit olbmuid miehtá riikka duohta vejolašvuodaid ássat doppe gos ieža háliidit. Okta diedáhusa mihttun lea viiddidit gielddaid ja báikkálaš servodagaid doaibmanvejolašvuodaid vai báikkálaš ahtanuššanfámu sáhtta ávkástallat.

Bargo- ja searvadahttindepartemeantta lea álggan sággastallamiid KS:in ja Sámedikkiin gielddaid sámeáššiid barggu birra. Ulbmil lea ee. digaštallat dárbbuid ja hástalusaid go galgat oazžut lagat ovttasbarggu gielddaid barggu ektui dán suorggis.

Ráđdehusa mihttomearri lea ahte sámi mielváikkuheapmi ii galgga fámoheavvut daid áššesurggiin mat sirdojuvvojit stáhtalaš dásis álbmottválljen guovlulaš dásái hálddašanođastusa oktavuodas.

Bargo- ja searvadahttindepartemeantta áigu árvvoštallat vejolašvuoda nannet stáhtalaš ja fylkagieldda- ja gielddaeseiválddiid ráđđádallangeatnegasvuoda lága bokte Sámevuogitvuodálávdegotti ođđa áššemeannudan- ja ráđđádallanláhkaevttohusa olis.

Hálddašanođastusa ráđđádallamiid čuovvoleapmin leat álggahuvvon ráđđádallamat gaskal Sámedikki ja Ealáhus- ja gávpedepartemeantta hábmet ođđa njuolggadusaid Innovašuvdna Norgii. Čujuhuvvo maiddá čuoggái 3.16.1 Guolásteapmi.

Muđui vurdojuvvo ahte fylkkgielddat čuovvolit geatnegasvuodaideaset sámiid beroštumiid ektui buot fylkkgieldda doaimmain.

1.2.7 *Riikkaidgaskasaš politihka*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediédáhussii kapihttal 2.9.

Jagis 2008 Norga ovddidii njealját stáhtusraporta ILO-konvenšuvnna nr. 169 álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid birra. Raporta sisttisoallá čilgehusa ollu dilálašvuodaid birra mat leat váikkuhan sámeapolitihka ovdáneapmái 2003–2008-áigodagas, man vuollái gullá Ráđđádallanprosedyraid šiehtadus gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki, ja finnmárkoláhka.

Ráđdehus ovddidii 2009' njukčamánuš "Nye byggesteiner i nord. Neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi". Okta dain čieža bajitdási mihttomearri.

riin lea suddjet álgoálbmogiid birgejumi, ealáhusaid, historjja ja kultuvrra davviguovlluin. Ángiruššamis ovddasguvlui áigu Ráđđehus láchit dili nu ahte álgoálbmogiin alddiineaset leat eavttut searvat proseassaide ja ávkkástallat daid vejolašvuodaid maid boahhtevaš ovdáneapmi davvin sáhtá mielddisbuktit. Álgoálbmotsuorggi doaimmaid gaskkas leat:

Ásahit rájáidrahttildeaddji gealboprográmma mii galgá duodaštit sámi árbedieđuid davviguovlluper-spektiivvas, ovdánahttit digitála infrastruktuorra smávva álgoálbmotgielaid várás, ásahit álgoálbmot-prográmma kultuvrii vuodustuvvon ealáhusovdáneami, ovdánahttit ehtalaš njuolggadusaid maid iešguđet bealálaččat fertejit vuhtiiváldit ekonomalaš doaimmaid oktavuodas davviguovlluin ja sámi guorahallan- ja gealboguovddáža duohtandahkamis Guoládagas Ruoššas. Álgoálbmogiid ja eará álbmogiid kultuvrraid ja árbevieruid gaskkusteapmi riikkarájaid rastá boahá deattuhuvvot.

Olgoriikadepartemeanta ja Sámediggi leat ságaškuššan soahpamuša dahkat rámmadoarjaga ektui Sámedikki riikkaidgaskasaš bargui.

Sámedikki ovddasteaddjit leat maiddá 2008:s bovdejuvvon ja eaktodáhtolaččat searvan bargjoavkočohkkimiidda ja eará čohkkimiidda Arktalaš Ráđi oktavuodas. Lea leamaš várrejuvvon ruhta sámi ovddasteapmái daid čohkkimiin maidda leat háliidan searvat.

1.2.8 *Areála- biraspolitihkka*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.10.

1.2.8.1 LUONDDUŠLÁDDJIVUOĐALÁHKA

Luonddušláddjivuodálága ođđa evttohus ovddiduvvui 2009' cuoŋománus (Od.prp. nr. 52 (2008–2009) Láhka hálddašit luonddu šláddjivuoda (luonddušláddjivuodáláhka)).

Ođđa luonddušláddjivuodálágas ja dan geavaheamis lea stuorra váikkuhus dasa mo sámi beroštumit ja vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit Norggas. Vuodđolága 110 a § ja riikkaidgaskasaš soahpamušat geatnegahttet erenoamážit stáhtalaš eiseválddiid sierra hálddašit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimma ja servodateallima ceavzilis luonddugeavaheami ja -suodjaleami bokte. Sámi beroštumit galget danin boahit oidnosii lága mearridanproseassain, ja deasttain ferte deattuhit sáme kultuvrra árvvoštallama, ceavzilis geavaheami rámmaid siskkobalade, nu ahte sealluhuvvo, ii ge áitojuvvo.

Departemeanta lea čadahan ráđđádallamiid Sámedikkiin láchkaevttohusa čuolmmain ja fáttáin mat gusket sámi beroštumiide. Departemeantta bealis leat lasihan, rievadan ja dárkilastán láchka- ja propošiuvdnateavstta dusten dihtii Sámedikki posišuvnnaid.

Sámedikki giedahalai láchkaevttohusa 2008' skábmamánus ja guorrasii Sámediggeráđi árvalussii miehtat ođđa luonddušláddjivuodáláhki.

1.2.8.2 OĐĐA MINERÁLALÁHKA

Ealáhus- ja gávpedepartemeanta ovddidii Od.prp. nr. 43 (2008–2009) Lága birra minerálariggodagaid háhkamis ja bohkamis (minerálaláhka) Sturradiggái njukčamánu 20. beaivvi 2009.

Dálá dili ektui nannejuvvojit álgoálbmotberoštumit ođđa lágas. Láhka geatnegahtá mineráladaimmaid oktavuodas vuhtiiváldit sámi kultuvrra luondduvuodu. Finnmárkkus leat ođđa njuolggadusat dieđiheami birra ja guhkit áigemearit sidjiide geat bohccuiguin barget. Seammás viiddiduvvo geatnega-svuolta kártet sámi beroštumiid ovdal go ohcagoaháta minerálaid. Ođđa áššemeannudannjuolggadusat dáhkidit ahte sámiid beroštumit galget deattuhuvvot go meannuduvvojit bággolonistan- ja doaimmalohpe-ohcamušat. Vástideaddji galget dálá áššemeannudannjuolggadusat go ohcan- ja bohkanlobiid meannudettiin jotkojuvvo báktelágas.

Guovlluide Finnmárkku olggobealde leat ođđa lágas njuolggadusat mat áimmahuššet sámi eananaiggiid dahje sámi geavaheaddjiavkkuid, nugo boazodoalu.

Departemeanta lea ráđđádallan Sámedikkiin ođđa minerálalága evttohusas.

Departemeanta aiddostahtá ahte ii leat riektá ahte Ráđđehus ovdal ráđđádallamiid čilgii oainnus dasa mo sámi vuoigatvuodát ja beroštumit galge giedahallot lágas. Leat leamaš duohta ráđđádallamat ja maiddá giedahallamat Ráđđehusas ráđđádaldettiin. Oainnut oktan fágalaš ákkastallamiiguin leat čielgasit gaskkustuvvon, maid dai dain čuoggáin main lea leamaš soabatmeahttunvuoha.

Departemeanta oaiyvilda ahte ii leat vuodđu ođđasit ráđđádallagoahatit ja čujuha dasa ahte ráđđádallamat loahpahunvojedje danin go vuordimis ii lean vejolaš olahit ovttaoaivilvuoda gaskal Ráđđehusa ja Sámedikki.

Departemeanta lea maiddá ráđđádallan Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin (NBR). NBR háliida ođđa minerálalága dál, muhto háliida muddet sámi beroštumiid mineráladaimmain olggobealde Finnmárkku. Earret dán láchkaevttohusa čuoggá lea NBR ja departemeantta gaskkas ovttaoaivilvuoha.

1.2.8.3 BORASPIREHÁLDDAŠEAPMI

Sámediggi ii oaiyvill boraspireláhkaásahusa doarvá bures áimmahuššat sámi beroštumiid. Birasgáhttendepartemeanttas lea oktavuoha Sámedikkiin dán birra. Birasgáhttendepartemeantta oaiyvilda leat dehálazžan ahte leat buoremus lági mielde dieđut boraspirenáli birra, man vuollái gullet jahkasaš čivgamat iešguđet šlájain, vrd. Sturradikki boraspi-

riid nállemihhtu. Boraspiriid nállevákšun lea garrasit vuoruhuvvon, ja bargu lea mañimuš jagiid sakka nannejuvvon.

Boraspiregoddin bohccuid ovddas oažžu ollislaš buhtadasa jahkásaččat mearriduvvon máksomeriid mielde. Lassin ealli árvui buhtadas maiddái gokčá liigebuktagiid. Dasa lassin juolluduvvo buhtadas čuovvogoluide čadnon juohke ealli nammii. Buhtadusa sáhtta maiddái juolludit duodaštuvvon goluide, vahágiidda ja čuovvovahágiidda.

Birasgáhttendepartemeanta oaivvilda nugo Sámediggi ge, leat dehálažžan bargat geahpedit boraspirevahátloguid. Juolludeamit eastadan- ja riidováidudandoaimmaide leat danin sakka lassánan mañimuš jagiid, ja 2009:s lea várrejuvvon 80,5 milj. ruvnnu dákkár doaimmaide. Boraspiresoabahusa rámmaid siskkobealde dattetge ii leat áigequovdil rievdatit iešguđet šlájaid nálleloguid.

1.2.8.4 ČÁZÁDAT- JA ENERGIJAÁŠŠIT, BIEGGAFÁPMU

Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtta (NVE) ja Sámediggi vuolláičálle njukčamánu 31. beaivvi 2009 ovttasbargošiehtadusa ráđđádallamiid ektui konsešuvdnaáššiin sámi guovlluin. Sámi guovlluin leat sullii 260 konsešuvdnaášši meannudeamis, ja siehtadusa lea boahtán áigái dáhkidit ahte ráđđádallamat čadahuvvojit buori vuogi mielde.

Sámediggi sáhtta gáibidit ráđđádallamiid ovttadoaimma birra, jus doaimma njuolga sáhtta váikkuhit sámi beroštumiide.

1.2.9 Kulturmuitosuodjalus

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.11.

Birasgáhttendepartemeanta čujuha dasa ahte kulturmuitolága lánkaásahusa fágalaš ja geográfalaš ovddasvástádujuogu mielde lea Sámedikki hálldašanguovlu olles riika, mii muhtin muddui lea ráddjejuvvon sámi kulturmuittuide. Muđui vuordit sámi kulturmuittuide hálldašeami bistevaš ortnega loahpalaš evttohusa ovddideames dassái go Sámevuoiगत-vođalávdegotti evttohus lea meannuduvvon.

Departemeantta mielas lea buorre go bargo dan ovdii ahte oažžut Skoaltagávpogii hálldašanplána ja sávvá ahte barggu birra raporterejuvvo.

Lea vuostazettiin Riikkaantikvára guhte leat Sámedikki oktavuohhta viidásat čuovvolanbarggus oažžut Ceavccageađggi/Mortensnes fas čálihuvvot UNESCO gaskaboddosaš máilmmiárbelistui.

2009' juolludanreivves Riikkaantikvárii lea dat ožžon válldi čielggadit eavttuid sámi visttiide mat gullet kulturmuitolága mearrádušaid vuollái. Sámediggi galgá leat mielde dán barggus.

1.2.10 Kultuvra

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.12.

Sámediggi hálldaša kulturulbmiliid rámmajuolludeami stáhtabušehtas kap. 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasta 53 Sámi kulturulbmilat. Juolludeapmi galgá gokčat čuovvovaš ulbmiliid: sámi musihkkafestiválad, sámi dáiddárstipeandaid ja stipeandalávdegoddebuhtadasaid, sámi dáiddaásahusaid čájáhusbuhtadasaid, Beaivváš Sámi Teáhtera, báikenammanevvohaga ja sámi giellalága čuovvoleami, sámi sierrabibliotehka (2008 rájes: Sámedikki bibliotehka), johtti bibliotehkaálvalusa ja sámi dávvirvuorkkáid.

Juolludeapmi sámi kulturulbmiliidda kap. 320, poasta 53 bokte lea 2009:s lagabui 62 milj. ruvnnu, mii lea 8,5 milj. ruvnnu eanet mannan jagi ektui. Oktiibuot leat juolludeamit dán poastta bokte dálá ráđđehusain lassánan oktiibuot 29,4 milj. ruvnnuin. Juolludeami ulbmil lea buoridit Sámedikki vejolašvuoda doaimmahit aktiivvalaš kulturpolitihka, mii lea Soria Moria-julggaštusa ja Kulturloktema áigumušaid mielde. Ráđđehus lea mearkkašan ahte Sámediggi lea diedihan sierranas dárbbuid dávvirvuorkásuorggis.

Stuorradiggi mearridii 2008:s ahte Riddu Riđus galgá leat govddášfestiválastáhtus.

Sámediggi lea posiitiiva Ráđđehusa oaivenjuolggadusevttohusii ahte viessoláigoortnet berre adnot stáhtalaš ruhtadeapmin odđa kulturvisttiide maid Sámediggi lea vuoruhan, ja ahte Sámediggi ollásit oažžu ovddasvástádusa vuoruhit áigequovdilis huksenprošeavttaid gaskkas. Kultur- ja girkodepartemeanta áigu bovdet Sámedikki ráđđádallamiidda ovdal go viessoláigoortnet vejolaččat álggahuvvo.

Kultur- ja girkodepartemeanta juolluda stáhtabušehtas kap. 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasta 73 Našunála kulturvisttit bokte doarjaga visttiide ja lanjaide ásahusaide ja doaimmaide main lea našunála doaimma, riikkaviidosaš doaimma dahje dehálaš riika-oassedoaimma.

Saemien Sijtes lea lullisámi kultuvrra dávvirvuorkkálaš ovddasvástáduš. Dan oktavuodas dárbbáša ásahus stuoridit lanjaid, ee. odđa bistevaš čájáhuslanja. Kultur- ja girkodepartemeanta lea gohččon Stáhta huksendoaimmahaga gárvet ovdaprošeavtta oktan gollorámmain, ruhtadanplánain ja johtoplánain oktiibuot 1 449 njealjehasmehtera latnjadárbbu vuodul, mii fáttmasta Saemien Sijte doaimmaid masa Kultur- ja girkodepartemeanta sáhtta juolludit viessoláigobuhtadasa.

Kultur- ja girkodepartemeanttas eai leat mearkkašumit Sámedikki mediasuorggi máinnašeapmái.

Ráđđehus bidjá vuodđun ahte sámi beaiveaviisain lea mealgat buoret doaimma diehtujuohkingáldun ja digaštallanforumin sámi servodagas go dain

aviissain mat eai ilmma juohke beaivvi. Sámi aviissaid preassadoarjja, mii juhkkovuvvo kap. 335 poasta 75 Kultur- ja girkodepartemeantta bušehta bokte, lasihuvvui danin 5 milj. ruvnnuin 2008:s ja vel 3 milj. ruvnnuin 2009:s láchčin dihtii vejolašvuoda ásahtit beaiveaviissaid.

Bušehttalassáneami ja Min Áiggi ja Ášu oktan aviisan ovttastahttima geažil rievdaduvvui sámi aviissaid preassadoarjaga lálkaásahus 2008:s. Ođđa aviisa Ávvir ilbmá 5 geardde vahkkui 2008' bor-gemánus rájes.

Ráđđádallamiid vuodul Sámedikkiin lálkaásahusa rievdadeami olis lea departemeanta álggahan guorahallama das mo doarjjaortnet vel eanet sáhtta movttiidahttit geavahit buot sámegeielaid čállingielaid. Dán olis áigu departemeanta maiddái árvoštallat dárbbu ásahtit doarjjaortnega aviisafálaldagaid álgaheapmái buot sámegeielaide.

Nuortasámi Dávvirvuorká Njávdamis gárvánii 2008' juovlamánus ja sáhtta dál váldot atnui. Bargu čájáhusaiguin lea álggahuvvon ja dávvirvuorká rahppo gehččiid várás go čájáhusat leat sajis.

Sámediggi mearridii 2009' ođđajagimánus čohkket sámi dávvirvuorkkáid Deanus ja Várjjagis ođđa vuodđudussii Deanu ja Várjjat museasiida. Ráđdehus lea ođastuvvon našunálabušehtas (St.prp. nr. 67 (2008–2009)) evttohan ahte vuodđudus nuvtá oažžu sirdojuvvot oamastanrievtti Stáhta huksendoaimmahagas museavistái mii lea Máttá-Várjjaga gielddas.

1.2.11 Sámegeielat

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhussii kapihttal 2.13.

Ráđdehusa doaibmaplána sámegeielaid hárrái ovddiduvvui 2009' miessemánus. Doaibmaplána lea ráhkaduvvon ovttrasráđiid Sámedikkiin. Sámegeiel birrasat, gielddat, fylkkagielddat ja fylkkamánit leat ovddidan evttohusaid ja oaiviliid doaibmaplánii. Doaibmaplána doaibmaáigodat lea 5 jagi. Bargo- ja searvadahttindepartemeanta galgá plánaáigodagas jođihit doaibmaplána ulbmiliid ja doaibmabijuid čuovvoleami. Bargu čađahuvvo ráđđádallamiiguin Sámedikkiin.

Ráđdehusa áigumuš doaibmaplánain lea nannet sámegeielaid ángirusšama iešguđetge servodatsurggiin – erenoamážit oahpahusas, oahppamis, almmolaš bálvalus- ja fuolahusfáluin, ja geavahit ja oainnu-sindahkat sámegeiela almmolaš oktavuodas.

Doaibmaplána ulbmil lea láchit oadjebas boah-teáiggi sámegeielaide – davvi-, julev- ja lullisámegeielaide. Dehálaš mihttun lea oažžut eanet sámegeiela geavaheddiid.

Ráđdehus lea 2009' Ođastuvvon našunálabušehtas evttohan Sámedikki bušehtta lasihuvvot 1 milj. ruvnnuin vai Loabát gieldda sáhtta lahttudat

sámegeiela hálddašanguvlui golggotmánu 1. beaivvi 2009 rájes. Maŋŋá go Divttasvuona ja Snåase gielddat lahttudejje sámi giellalága hálddašanguvlui, de hálddašanguovlu dál fátmasta davvisáme-, julevsáme- ja lullisámegeielaid giellanjuolggadusaid.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta áigu ovttrasráđiid guoskevaš fágadepartemeanttaiguin ja ráđđádallamiin Sámedikkiin álggahit barggu árvoštallat sámelága giellanjuolggadusaid ja árvoštallat vejolaš ođasmahttima.

Sámegeielaid guorahallan man Sámediggi lea čađahan 2000:s, 2004:s ja 2008:s ja 2007' sámelága giellanjuolggadusaid árvoštallan, lea almmustaht-tán ahte eanaš almmolaš ásaheusain mat leat fátmastuvvon sámelága giellanjuolggadusain, eai olláshuhte lága gáibádusaid ollásit. Dát guoská vuoi-gatvuhtii geavahit sámegeiela go lea oktavuoha almmolaš ásaheusaiguin sámi giellalága hálddašanguovllus. Guorahallan čájeha maiddái ahte unnán lea rievdan áiggi mielde. Departemeanta áigu sámelága giellanjuolggadusaid geahčadeamis maiddái árvoštallat gozihit mo gielddat ja fylkkagielddat čuovvolit sámelága giellanjuolggadusaid.

1.2.12 Mánáidgárddit

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhussii kapihttal 2.14.

2008 rájes čađahuvvojit guokte hálldahuslaš ovttasbargočoahkkima Máhttodepartemeantta ja Sámedikki gaskka sámi mánáidgárdesuorggi hástalusaid ja doaibmabijuid birra.

Lea stuorra hástalussan bestet mánáidgárdebargiid geain lea sámegeiel gelbbolašvuoha.

Sámi allaskuvla, Sámediggi, KS Finnmárku, Finnmárkkku allaskuvla ja Finnmárkkku fylkkamánii leat álggahan ánggirdeami besten dihtii eanet studenttaid fylkka guovtti oahpaheiallaskuvlii («Drømmejobben/Gollevirgi»). Máhttodepartemeanta doarju ánggirdeami ruđalaččat.

1.2.13 Vuoddoahpahus

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhussii kapihttal 2.15.

2008:s Máhttodepartemeanta garrasit deattuhii ahte galggai láchčojuvvot vejolašvuoha buvtadit sámi oahpponeavvuid jođaneappot ja buorebut. Máhttodepartemeanta ja Sámediggi leaba čielggadan ovddasvástádusdili sámi oahpponeavvuid ektui. Dát ovddasvástádus bissu Sámedikkis. Čoahkkimiin guoskevaš bealálaččaiguin leat digaštallon mo lasihit oahpponeavvuid ráhkadeami ja buvtadeami, ja jorgalit dárogiel oahpponeavvuid sámegeilli. Bargu jotkojuvvo 2009:s ee. nammadettiin Sámedikki vuollá-saš bargojoavkku, láchčin dihtii dán suorggi viidáset ovdáneami.

Máhtodepartemeanta lea 2009' juolludanreivves Oahpahusdirektoráhttii bivdán sin gozihit sámi ohppiid vuoigatvuođaid, earret eará ahte gávdnojit sáme-giel oahpponeavvut.

Ráđđádallamis 2008' geassemánus šihttojuvvui ahte Sámediggi galgai čielggadit sámi joatkkaskuvllaid hálddašanovdasvástádusa, ja Máhtodepartemeanta ges galgai čuoovvolit bargojoavkku raportta eará beliid stáhtalaš joatkkaskuvllaid hárrái. Diibmologu viiddideami olis vuodđoskuvllas šihte das mo juogadit diimmuid. Máhtodepartemeanta galgá maiddái árvoštallat sierra oahppoplána dárogielas ohppiid várás geain lea sámegeiella nubbingiellan.

1.2.14 *Árbediehtu*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.16.

Ráđdehus lea juolludan ruđa sámi árbedieđu ángiruššamii. Jagis 2008 juolluduvvui 1,3 milj. ruvnnu, ja 2009:s 1,3 milj. ruvnnu. Ruđat leat ollásit juhkkjuvvon Sámi Allaskuvlii, "Árbediehtu"-ovdaprošektii – árbedieđu kárten, seailuheapmi ja geavaheapmi. Ovdaprošeakta lea plánejuvvon bistit golbma jagi. Sámediggi juolluda maiddái doarjaga Sámeálbmotfoanddas proševttaide mat áimmahuššet árbedieđu.

1.2.15 *Ealáhusat*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.17.

Guolástus- ja riddodepartemeanta lea 2008:s čađahan máŋga ráđđádallama

Sámedikkiin hálddašanođastusa birra ja mearrasuorggi doaimmaid sirdima birra fylkkagielddaide, ja ođastuvvon guolástanpolitihkalaš njuolggadusaid birra ja gonagasreabbá hálddašeami birra. Leat maiddái lágiduvvon moanat diehtjuohkinčoahkkimat.

Finnmárkku Riddoguolástanlávdegoddi nammaduvvui geassemánu 30. beaivvi 2006. Lávdegotti evttohus, NAČ 2008:5 Vuoigatvuohta bivdit ábis olggobealde Finnmárkku geigejuvvui guolástus- ja riddoministarii Deanodagas guovvamánu 18. beaivvi 2008. Evttohus sáddejuvvui viidát gulaskuddamii ja gulaskuddama áigemearri lei mearriduvvon juovlamánu 1. beaivvi 2008.

Boazodoalus leat ollu hástalusat olahan dihtii ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilis ealáhusa. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta deattuha boazodoalu posiitiiva ovdáneami nannema, ee. joatkit ja ovdánahttit boazodoallošiehtadusa ortnegiid mat movttiidahttet lassi árvohákkamii. Maŋimus boazodoallošiehtadusas álggahuvvui geahččalanortnet Oarje-Finnmárkku boazodoalloguovllus gos árranjuovvandoarjaga ja miessedoarjaga sadjái lea ásahuvvon doarjja mas eaktun lea ahte

vuostáiváldi galgá olláshuhttit dihto njuovvan- ja buvttadangáibadusaid.

2007:s mearriduvvon boazodoalloláhka mearkašii mealgadis rievdadusaid ovddit lágaid ektui mat leat boazodoalloealáhusa várás. Láhka áibbas eará láhkai deattuha ealáhusa siskkáldas iešstivrejumi ee. ahte siiddain ja orohagain lea válodoovdasvástádus hábmet resursahálddašeami mearrádusaid. Eiseválddit leat iešguđet láhkai láchán ja áigot ain láchit vejo-lašvuođa olahit buori proseassa vai lága mearrádusat doaimmašit áigumušaid ektui.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea ee. ođđa plánalága barggu čuoovvolemis oaidnán dehálažžan ahte maiddái ráhkaduvvo boazoguohtunguovlluid árvošláddjenkárta. Ulbmil lea buorebut oainnusin dahkat guovlluid gos ealáhusas leat dehálaš guođohan- ja geavahanberoštumit. Dákkár kárttat leat ávkkáleabbo ee. gielddaplánema oktavuođas. Bargojoavku lea árvoštallan ja evttohan árvošláddjenvuogi. Bargu čuoovvuvvo dál hálddahusas, ja boazoguohtunguovlluid árvošláddjema čađaheapmi lea eanemus vuoruhuvvon bargu boahntevas jagiid.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea álggahan proševtta nannet departemeantaidgaskasaš ovttasbarggu áimmahuššet boazodoalloberoštumiid areálaoktavuođas.

Šiehtadallamat Ruotain ođđa boazoguohtunkonvenšuvnnas joatkašuvve fas 2005' juovlamánus maŋgil go dat guokte riikka sohpe ođđa oktasaš mandáhtas viidáset šiehtadallamiidda. Šiehtadallanboadus lea ovddiduvvon dán guovtti riikka ráđdehusaide viidáset čuoovvoleapmái. Ráđdehus máhccá dán áššái go ovddida dan Sturorradiggái propošišuvdnan vuolláičállima evttohusain. Ođđa konvenšuvdna lea vuordimis fámus jagi 2010 mielde.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta deattuha buriid ráđđádallanproseassaid Sámedikki ja boazodoalu ektui. Áigejuovdilis áššit mas ráđđádallamat čađahuvvojtit Sámedikkiin ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin, leat ee. ođđa norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnna giedahallamis.

Ráđdehus lea gearggus guorrasit Sámedikki sávaldahkii ahte ain ovdánahttit lotnolasealáhusaid ja mátkeealáhusaid árvohákanprográmma. Sámedikki 2009' bušeahttarámma lea dán oktavuođas lassánan 2 milj. ruvnnuin 8,5 milj. ruvnnui.

1.2.16 *Mánáidsuodjalus*

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhussii kapihttal 2.18.1.

Oahppofálaldat «Mánáidsuodjalus unnitálbmotperspektiivvas» álggahuvvui 2008' čavčča. Joatka-oahppu fállon Finnmárkku, Oslo, Lillehammera ja Telemárkku allaskuvllain. Sámi perspektiiva sakka

deattuhuvvo oahpahusas, oktasašfálaldagas ja erenoamážit Finnmarkku allaskuvllas.

Ráđdehus áigu mánáidviesuid ovdánahttimis deattuhit sámi giella- ja kulturgealbbu nannema, ja muđui nannet kultuvrralaš unnitálbmotsuorggi gealbbu.

1.2.17 Bargo- ja čálgoetáhta

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhussii kapihttal 2.18.5.

Bargo- ja čálgohálddahusbálvalusa sámi geavaheddjiidfálaldat viiddiduvvo 2009:s. Álgodásis fáallet váldogihppagiid, plakáhtaid, ja deháleamos fálaldatdieđuid www.nav.no-siiddus sámegillii.

Ásahettiin odđa Nav-kantuvrraid gielddain gos sápmelaččat ássat, de galgá sámi giela ja kultuvrra gelbbolašvuohta árvvoštallojuvot erenoamážit.

Bargo- ja čálgoetáhta galgá čadahit báikkálaš geavaheaddjiguorahallamiid sámi hálddašanguovlluin. Geavaheaddjiguorahallama bohtosat galget leat vuodđun ovdánahttit etáhta bálvalusfálaldaga kvaliteahta.

Bargo- ja čálgoetáhta galgá leat guorahallan iežas lágaid ja lánkaásahusaid gávnahan dihtii makkár lágaid sámelágas 3–2 § ferte jorgalit sámegillii. Ásahus ávžžuhuvvo dađistaga jorgalit lánkaásahusaid ja almmuhusaid mearrádušaid mielde, ja almmuhit jorgaluvvon lánkaásahusaid ja almmuhusaid. Etáhta galgá rahčat dan ovdii ahte eanemus ohcon dieđut etáhta fálaldagaid ja vuoigatvuodaid birra www.nav.no-siiddus gávdnojit sámegillii.

Bargo- ja čálgoetáhta galgá juohke njealját mánuš dieđihit sámelága giellanjuolggadusaid čuovvomeami ja sámegiela geavaheami birra, dákkko bokte stáhtus lágaid, lánkaásahusaid, skoviid ja eará dieđuid sámegillii jorgaleamis.

2. Lávdegotti mearkkašeamit

2.1 Álggahus

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga miellahtut, Lise Christoffersen, Håkon Haugli, Hilde Magnusson Lydvo, Ingalill Olsen ja Eirik Sivertsen, Olgešbellodaga, Trond Helleland ja Michael Tetzschner, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, jodiheaddji Heikki Holmås, Guovddášbellodaga, Ola Borten Moe, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Geir Jørgen Bekkevold, čujuha dasa ahte Norgga stáhta álgoálggus lea vuodđuduvvon guovtti álbmoga territoria ala, sápmelaččaid ja dážaid, ja ahte goappašiid álbmogiin lea seamma riekti ja seamma vuoigatvuodat ovdánahttit iežaset kultuvrra ja giela. Sámeálbmot lea eamiálbmot mas lea álbmotrievttálaš

vuoigatvuohta erenoamáš kultursuodjaleapmái. Eanetlohku čujuha dasa ahte Sámediggi lea ása-huvvon sámelága vuodul doahttalit Vuodđolága 110 a §. Dát addá Sámediggái sierra sajadaga álbmotvál-ljejuvvon orgánan mas lea stuorra friddjavuohta.

Lávdegotti Ovddádusbellodaga miellahtut, Gjermund Hagesæter, Per-Willy Amundsen ja Åge Starheim, čujuhit dasa ahte juohke čearddalaš sápmelaččas norgga riikkavuložiin, leat seamma demokráhtalaš ja politihkalaš vuoigatvuodat dáža servodagas go juohke eará dáža riikkavuložis lea.

Dát miellahtut garrasit vuosttaldit ahte jienastanvuoigatvuohta ja válgadohkálašvuohta lea čearddalaččat eaktuduvvon sámediggevalggas, ja čujuhit Ovddádusbellodaga olmmošoidnui ahte ovttaskas olbmo galgá árvvusatnit, beroškeahtá čearddalaš duogážiš, oskkus, politihkalaš oainnus ja našuvnnalaš gullevašvuodas. Dát miellahtut oaivvildit ahte politihkalaš vuogádat, mii lea vuodđuduvvon čearddalaš gullevašvuhtii, lea áibbas dohkkeameahtun, ja ahte dát ása-menddo stuorra kulturriidduid.

Dát miellahtut čujuhit ahte sápmelaččaide demokráhtalaš liigevuoigatvuodaid addin ása-váralaš áššečoavdinmálla, go sápmelaččat guhkkín eret leat stuorámuš minoritehta Norggas. Erenoamážit Oslo-guovllus leat mánga joavkku mat guhkit áiggi mielde sáhttet gáibidišgoahtit seamma vuoigatvuodaid go maid Stuorradiggi lea addán sápmelaččaide.

Dát miellahtut čujuhit dasa ahte Sámedikki vuodđun lea Sámevuoigatvuodálávegoddi, mii nam-maduvvui kruvdnoprinsaresolušuvnnas golggotmánu 10.b. 1980 oassin soabahanbarggus maŋŋá Álttá-čázádaga riiddus. Proseassat mat maŋŋá leat sápmelaččaide addán sierravuoigatvuodaid nuppiin sániin biddjojuvvojedje johtui oazžut sisriikapolitihkalaš ráfi, ii ge iešalddis nannet álgoálbmogiid vuoigatvuodaid ii ge doahttalit riikkaidgaskasaš kon-venšuvnmaid.

Dát miellahtut eai hálit árvvoštallat St.dieđ. nr. 43 (2008–2009) ovttaskaskapihttaliid sivas go dát miellahtut evttohit heaittihit Sámedikki, ja čujuhit dán oktavuodas iežaset molssaevttolaš stáhta-bušehttii guoski mearkkašumiiguin, Árvalusas 16 S (2009–2010), vrd. Prop. 1 S (2009–2010) ja Prop. 1 S Lasáhus 3 (2009–2010).

2.2 Sámediggi

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Guovddášbellodaga ja Kristtalaš Álbmotbellodaga miellahtut, lea mearkkašan ahte Ráđdehus ja Sámediggi eaba

leat soabadan odđa bušeahttaprosedyrain, ja ahte Sámediggi lea Bargo- ja searvadahttindepartementii dovddahan ahte dárbbášit eanet áiggi árvvoštallat ovddiduvvon evttohusa ja vejolaččat ovddidit molsaevttolaš bušeahttamodeallaid. Eanetlohku háliida čujuhit dasa man dárbbášlaš lea čielggadit bušeahttaprosedyraid Ráđđehusa ja Sámedikki gaska.

2.3 Sámi statistihkka

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Guovddášbellodaga ja Kristtalaš Álbmotbellodaga miellahtut, lea mearkkašan ahte Sámediggi lea oččodeamen sámiide guoskevaš statistihka buvttadeami ášahussan ja bissovaš doaibman. Eanetlohku čujuha Bargo- ja searvadahttindepartemeantta ja Sámedikki jahkebeallásaš ráđđádallančoahkkima borgemánu 11.b. 2009-mánnosaš beavdegirjái, mas departemeanta áigu doarjut viidáset ruhtadeami vai sámi statistihka bargu jotkojuvvo. Eanetlohku oaivvilda Sámi statistihka nannet vejolašvuodaid gávdnat buriid doaibmabijuid čoavdin dihtii hástalusaid mat sámi servodagas leat.

2.4 Odđa minerálašhka

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Sosialisttalaš

Gurutbellodaga, Guovddášbellodaga ja Kristtalaš Álbmotbellodaga miellahtut, lea mearkkašan ahte ráđđádallamat odđa minerálašgas leat leamaš gáibideaddjit, ja ahte Sámedikki dievasčoahkkin ii dohkkehan láhkaevttohusa. Eanetlohku čujuha Sámediggerádi politihkalaš álginjulggaštussii 2009–2013-áigodahkii, mas čielgasit boahtá ovdan ahte háliidit vuhtiiváldit minerálašgas nu go lea mearriduvvon. Čujuhuvvo maidái Sámediggerádi árvvoštallamiidda dárbbui guhkesáiggi báikkálaš árvoháhkamii ja sámi beroštumiid áimmahuššamii.

Eanetlohku lea ovttaoavivis das ahte báikkálaš váikkuheapmi proseassain ja guhkesáiggi báikkálaš árvoháhkama nannet lea eaktun minerálašdoibmii.

3. Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha dieđáhussii ja rávve Stuorradikki dahkat dákár

mearrádusa:

St.dieđ. nr. 43 (2008–2009) – Sámedikki 2008' doaimma birra – čuovvu beavdegirjji.

Oslo, gieldda- ja hálldašanlávdegottis, juovlamánu 7. beaivvi 2009

Heikki Holmås
jodiheadji

Eirik Sivertsen
ságadoalli

